

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

INNEHÅLL:

Esselde, Fredrika Linnell †.

Esselde, En protest mot den onämnda författaren af »Kvinnans släktlif».

Cecilia Wærn, Amerikanska kvinnoklubbar.

Hugo Vallentin, Mrs Emily Crawford.

Litteratur: *M. C.*, Industrien och kvinnofrågan af S. A. Andréé. — *Slöjdvän*,
Handledning i metodisk undervisning i kvinlig slöjd af Hulda Lundin.

Den svenska kvinnans deltagande i världsutställningen i Chicago 1893.

Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Hvarjehanda i kvinnofrågan.

Pris pr årgång: {För Förbundets medlemmar kr. 2: 50.
                  }För icke medlemmar   » 4: 00.

Bettina Lewysohn,
Bokbindare,
26 *Malmskilnadsgatan* 26.

Anna Nilsson,

född Zetterling,

Utexaminerad Barnmorska i Stockholm och Wien.

Mottagningstid 1-3.

Sturegatan 42, 1 tr. Stockholm. Allm. Telefon 7757.

Hvar och en sin egen fotograf!

Mot insändande af kr. 5 sänder jag fraktfritt till alla platser i Sverige en mycket praktisk **fotografi-apparat**, med hvilken en hvar utan förkunskaper kan utföra verkligt vackra och goda fotografier, 6×8 cm. stora. Apparaterna lämnas under garanti med bruksanvisning.

Aug. Anderson,

fabrik för fotografiska apparater,

Deichmandsgade 2,

Kristiania (Norge).

I. M. GÖTHE, Stockholm,

Bok-, Musik- och Pappershandel,

48 *Drottninggatan*, hörnet af *Klarabergsgt.*

Partilager för återförsäljare 1 tr. upp i samma hus.

Filialer:

72 *Drottninggt.*

Regeringsgt. 27.

1 *Köpmantorget.*

Hornsgt. 54.

JOHN HOLMBLOM,

Modeaffär för Damkappor,

Stockholm.

12 *Kungsträdgårdsgatan* 12,

rekommenderar sitt stora och rikhaltiga lager af alla

Nouveautéer för säsongen.

Särskildt får rekommendera mitt stora lager af

A decorative graphic featuring two stylized hands, one on the left and one on the right, both pointing towards the center. In the center, the word "Pelsverk" is written in a bold, serif font, followed by "för Pelskappor".

med därtill passande öfvertyger.

ORION,

som är en nybildad afdelning af

Allmänna Lifförsäkringsbolaget

erbjuder liffförsäkringar åt de friskaste bland de personer, som hittills icke varit fullt antagliga till liffförsäkring i svenska bolag.

För Orion gälla särskilda tariffer och särskilda försäkringsvilkor.

Orion bildar vidare en grupp för sig med särskildt bokslut, men under förvaltning af Allmänna Lifförsäkringsbolaget.

Upplysningar om Orion och blanketter till försäkring i denna grupp tillhandahållas i Stockholm vid hufvudkontoret, Vasagatan 10, och i landsorten af ombuden för

(G. 19447.)

Allmänna Lifförsäkringsbolaget.

Winborgs Ättiksprit
på flaskor för utspädning.

Winborgs Biffsteksås.

Winborgs Jästpulver.

Winborgs malda Kryddor på bleckdosor och paket.

Winborgs Senap,
blandad som fransk o. engelsk.

Winborgs Soja.

Winborgs Bordsalt.

Specialitet:

Winborgs Lactoserin-Cacao,

välsmakande, kraftigt närande, hälsosamt!

Förordad af professorerna Olof Hammarsten, C. E. Bergstrand, med. dr
Ch. Em. Hagdahl m. fl.

Hälsovännen, tidskrift för allmän och enskild hälsovård, yttrar i sitt nummer för den 1 februari följande:

»Särdeles närande och värderikt såsom ett koncentreradt och smakligt näringsmedel är lifven den i handeln hos oss införda lactoserincacao.»

De flere gånger prisbelönda tillverkningarna finnas att tillgå hos hrr specerihandlare samt i parti hos

Th. Winborg & Co., Stockholm.

Kongl. Hoffleverantör.

Dam-Utstyrslar,

utmärkt välsydda å egen syatelier, levereras af bästa kvalitéttyger, broderier och spetsar.

All slags linnesömnad emottages.

Kvinnligt biträde emottager beställningar, och föreståndarinnan för syateljern ombestyr mättagning och profning.

Största urval af

Duktyger och Lakansväfnader

samt af

Broderier och Spetsar.

Morgonrockstyger och Flaneller.

K. M. LUNDBERGS Bosättningsmagasin,

N:o 7 Storkyrkobrinken N:o 7.

*

Aug. Magnusson

(etablerad 1860)

46 & 48 Vesterlånggatan 46 & 48

Försäljningslokaler: *nedra botten, en, två* och *tre* tr. upp

STOCKHOLM.

Största lager i Norden

af

Kulörta o. Svarta Ylleklädningstyger

Kulörta och Svarta Sidentyger

Bomulls-Tvättklädningstyger

Schalar och Resfaltar m. m.

Observera!

Genom direkta förbindelser med in- och utlandets förnämsta fabrikanter kan jag erbjuda ofvannämnda artiklar **bättre** och **billigare** än någon annan och torde en hvar genom besök i mina lokaler eller genom requisition af profver och varor lätt blifva öfvertygad om fördelen att hos mig fylla sina behof af dessa artiklar.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.

Profver på begäran
kostnadsfritt.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.

Fredrika Limnell.

Efter långvarigt och svårt lidande insomnade den 12 sistlidne september i en stilla och efterlängtnad död *Fredrika Limnell*.

Hennes namn är känt i så vida kretsar bland rika och fattiga, höga och låga, att man knappast behöfver förklara hvem hon var. *Hvad* hon var är det vi här ville i några få drag antyda för att sålunda fästa i efterlevnandes minne den blida bilden af henne, som mången saknar utan att kanske dock helt hafva känt henne.

Det första intryck Fredrika i hennes yngre dagar ingaf, var det af typen för en stockholmsdam »i sina pryddo». Fin och täck, alltid modern, alltid förbindlig, nästan alltid på rörlig fot, var hon känd af och själf på ett visst lätt och luftigt sätt bekant med — hela världen. Att trotsa den inneboende lag, som bjöd henne att vara älskvärd mot alla. I ungdomen kunde det hända, att både modet och älskvärdheten någon gång gick till öfverdrift, men det störde aldrig det behagliga intrycket af den lifliga och varmhjärtade lilla kvinnan. Okända eller ytliga bekanta kunde skämta öfver hennes små egenheter. Så t. ex. hördes ett kvickhufvud anmärka att Lyran, Limnells då nybyggda villa, var lika utkrusad som fruns toiletter. Kom ett sådant ord till hennes öra, upptog hon det med ett smälöje, men minskade lika litet därför antalet af sina garneringar, som hon och hennes man för en liten elakhets skull i ringaste mån minskade den gästfrihet, hvarmed de öppnade det förtjusande hemmet på Lyran för — man kunde frestas att säga — vänner och ovänner, om det ej i själfva verket varit otänkbart att Fredrika Limnell kunde hafva någon ovän. Blef man närmare

bekant, höll man straxt af henne så att säga »malgré tout», just sådan hon var, med förtjänster och svagheter i älskvärd blandning. Men småningom upptäckte man, under det skenbart flyktiga väsendet, ägenskaper af gediget värde — »sterling qualities» — som innanför den lätta älskvärdheten bildade en personlighet af ovanlig och fångslande art; och hade man kommit henne så nära, älskade man och lärde af henne så länge hon lefde.

Men för att förstå hvad Fredrika var, bör man känna de yttre dragen af hennes historia.

* * *

Hon föddes 1816 i Hernösand och hade den friska och hårdiga tåga i kropp och sinne, som hör norrländingen till. Uppfödd af en redbar och duglig, men ganska sträng mor, i ett tarfligt hem, fick hon hos en gammal f. d. guvernant inhämta första elementen af den tidens ytliga pensionsbildning. Redan som barn började dock hennes vetgiriga själ att likasom gå på jakt efter kunskaper — en vana, som hon fortsatte nästan hela sitt lif. Den första, som härvid kom det unga barnet till hjälp var biskop Almquist, som gaf henne fritt tillträde till sitt bibliotek. Ofta, då den gamle bispnen satt vid sitt arbete, hörde han någon syssla bland hans bokhyllor och vände sig, sägande, då han upptäckte den ljuslockiga flickan: »Jaså, det är bara min lilla bokråtta!»

Boksamlingen var rik på lättare dansk litteratur, och här gjorde Fredrika kanske sina första språkstudier. Visst är, att hon vid 10 år frossade i sagolitteraturen och förtjuste sina jämnåriga med att för dem förtälja hvad hon läst. Hon växte sedan upp så att säga i skuggan af ett skaldehem, sedan den redan åldrige Franzén blifvit biskop i Hernösand, och hon mindes mången härlig sommarafton, som hon tillbragt under sång och glädtigt skämt med ungdomen i biskopsgården.

Liffig, täck och behaglig, blef hon som ung flicka mycket omtyckt och oransvärmad af manliga beundrare, bland hvilka hon utvalde till sin trolofvade skalden Grafström, då änkling. Han säges hafva gifvit hennes ännu slumrande intelligens och språksinne den första utvecklingen. Fredrika

fann likväl efter någon tid, att den djupare samklagen mellan deras väsenden fattades. Förbindelsen bröts och något år senare gifte hon sig med sin kusin, P. E. Svedbom, en tänkande och rikt begåfvad man, då lärare vid Nya elementarskolan i Stockholm.

* * *

Till en början lefde det unga paret på mannens lilla lön ett mycket indraget lif i en helt liten bostad, där den unga frun, de första åren utan tjänarinna, drog försorg om både hushållningen och trefnaden med en klokhet och ett behag, som sedan följde henne i alla skiften. Senare, med en liten gosse på armen och flera inackorderingar i hemmet, skötte hon alltjämt en mängd husliga sysslor och fann ändå däremellan stunder att fullfölja sin musikaliska utbildning samt att under mannens lediga timmar af honom likasom i flygande inhämta en del af de kunskaper, som hon snart märkte felades henne för att hon skulle kunna vara honom en rätt, maka.

När med åren förhållandena och hemmet samt umgänget vidgade sig, fortfor Fredrika att med outtömlig vetgirighet samt den utomordentliga receptivitet, som tillhörde hennes natur, aflyssna mannens kamrater och framstående umgängesvänner en mängd uttalanden i olika ämnen, hvilka hon genom flitig läsning i någon mån befastade. Det mesta förblef dock naturligtvis mera ett i flykten samladt förråd af tankefrön, idéer och outveckladt kunskapsstoff, än någon grundlig bildning, byggd på verklig kunskap. Under tiden hade hon, troligen mest på egen hand, utvecklats sitt ypperliga språksinne och gjort sig till herre öfver trenne främmande språk, hvaras litteratur hon sedan flitigt läste, och hvilka hon talade med en lätthet, som gjorde de utländska resor, hon längre fram företog jämte sin man, dubbelt angenäma och lärorika för både honom och henne.

Till sitt väsende förblef hon alltjämt densamma, täck och intagande, men litet flyktig.

* * *

Småningom förbättrades det unga parets ställning betydligt. Svedbom, som genom sitt skriftställarskap gjort sig känd som en framstående pedagog, utnämndes till rektor med jämförelsevis god lön. Därjämte fingo båda makarna sin rikliga andel i afkastningen af ett familjeföretag, som länge sett mycket mörkt ut, men hastigt utvecklats till hvad det ännu i dag är, en af de mest vinstgivande affärer i landet, det så kallade »Vifsta varf». Senare blef Svedbom redaktör af Aftonbladet, hvilket kom de båda makarna att röra sig inom nya områden. Svedboms ursprungligen så anspråkslösa hem antog nu allt större dimensioner och förvandlades snart till ett rätt lysande och inom sin krets tongivande hus, som dock alltid, tack vare Fredrikas tidigt vunna erfarenhet och medfödda duglighet, hölls inom gränserna för en klokt beräknad hushållning.

Hennes gamla sätt att förkofra sitt vetande tillämpades nu i större skala, i samma mån som hennes umgängeskrets upptog allt flera utmärkta och begåfvade personligheter. Nu fick hon äfven tillfälle att genom ifrig läsning af nyutkommen skönlitteratur öka sin redan rätt omfattande beläsenhet. Läger man därtill det glada sällskapslifvet, de åt omväxlande nöjen ägnade samkvämen i det egna hemmet samt de njutningar hufvudstadens musikvärld erbjöd under en tid då Jenny Lind, Belletti, Günther, Foroni m. fl. utgjorde dess ledande stjärnor, så förstår man att den unga fruns tid var till det yttersta upptagen.

Det är ju tydligt, att det ligger en viss trollmakt öfver ett sådant rikt lif. Men rikedomen har sina faror, och Fredrika, som smakat på kunskapens frukt utan att kunna smälta den och jagat från det ena nöjet, den ena hänförande njutningen till den andra, var också i fara att förlora sig själf. Att hon, om också halft omedvetet, kände denna fara, kan man sluta sig till af den glädje hvarmed hon omfattade den räddning, som bjöds henne. Den kom genom bekantskapen med Fredrika Bremer inom den af henne nyss bildade föreningen för att bereda vård för värlösa barn efter i koleran döda, fattiga föräldrar.

Denna tid räknade Fredrika Linnell såsom utgångspunkten för ett nytt skede af sitt lif. Det var icke blott att hon vid den ädla människovännens sida lärde att göra godt på ett praktiskt sätt — något hvarvid Svedbom var behjälplig genom att organisera och tillämpa Fredrika Bremers idéer. Detta var ju mycket, men det var icke allt, icke det bästa, som den nya vänskapen skänkte den unga frun. Hon fick i Fredrika Bremer för första gången en vän, till hvilken hon kunde se upp. Hon fick genom henne en ny syn på världen och lifvet, på Gud och sig själf. Hon vann den tro, som utgjorde kärnan i Fredrika Bremers lifsåsikt: tron på »Gud i Kristus», ordet fattadt i dess högsta andliga bemärkelse. Och därmed utvecklades nu hennes naturliga godhet och välvilja till en godhet och kärlek af ny, högre art. Hon fick sålunda genom Fredrika Bremer den medelpunkt för sitt inre lif, som hon dittills saknat, och kring den kunde hon också gradvis samla till ett helt sitt spridda kunskapsstoff, så vidt det var befryndadt med den sanning hon bar inom sig. Fredrika förblef samma älskvärda och intelligenta kvinna, samma förbindliga värdinna, samma alltid moderna och alltid angenäma världsdam; men hon blef därjämte något mera, hon blef *en karakter* och i denna karakter var godheten hufvuddraget.

Men nu finnas ju många arter af godhet, och när man som här till denna ägenskap förlägger tyngdpunkten i en människas personlighet, bör man göra sig reda för hvilken art densamma tillhör.

Det finns en negativ godhet, som består i att icke kunna blifva ond, det finns en passiv, som egentligen lär att vara god emot sig själf; det finns slutligen en tredje, den, som är ett aflägg af kärleken, »*som söker icke sitt, som tänker intet argt*» och som ger sin prägel åt hela väsendet. Den godheten var det, som blef hjärtpunkten i Fredrika Linnells karakter; och genom den mångåriga förtroliga beröringen med Fredrika Bremer växte och utvecklades detta karaktersdrag till allt större betydelse.

Att vänskapen icke var en gärd blott från den yngres sida, framgår däraf, att några af de märkligaste bref af Fredrika Bremers hand, som blifvit bevarade, äro skrifna till Fredrika Linnell. Af den senares bref till hennes vän finnas

endast några få från Fredrika Bremers sista tid, hösten 1865, i behåll, men då de vittna om förhållandet vännerna emellan, må här ett par korta utdrag meddelas.

En dag hade Fredrika Linnell skrivit om en ung person, som vännerna tillsammans sökt hjälpa och rädda ur frestelse och nöd, men som icke velat låta sig räddas: »Jag är nedstämd och yr i hufvudet af människor — fattigdom och hjälplöshet». Men kort därefter, sedan hon redogjort för ett annat bekymmersamt ämne, som dock gifvit hopp om framtida bättring, skriver hon:

»Således är äfven där, i all ångest och kamp dock en förhoppning, en ljusning. Och så dina bref, Fredrika, som bära till mig så mycket glädje från dig själf! Hela ditt af Guds oändliga vishet och kärlek genomträngda väsen — allt detta står för mig såsom ett stort glädjeämne.»

Den 22 december, en vecka innan vännen gick till ett bättre lif, skriver Fredrika Linnell ett skämtsamt bref med en julklapp bestående af en varm vinterdräkt.

»Förlåter du den lilla gåfvan af den lilla gifvarinnan? Tycker den icke vara näsvis?» skriver hon bland annat.

»Du, mitt jordiska ideal!» fortsätter hon, »du rika, »fred-rika«, du, som sökt och funnit och därför kan gifva så rikligt åt alla, du vet nog också att den fattiga kan ha en gåfva att ge äfven den rikaste! Men hvar och en fågel sjunger efter sin näbb; som gifvarn är, så blir gåfvan, — arm om än välment. Förlåt mig, Fredrika! Men jag tänker, att om jag kläder på dig en liten klädning så kan du i stället få kläda på en fattig mer — och så slippa bestyret. Det har varit mig så kärt att befria dig från sådana små omsorger, som du snart vuxit ifrån. Förlåt mig därför och tänk att det finns en, hvars högsta glädje det skulle vara att befria dig från allt som kunde vara dig obehagligt.»

Betecknande för Fredrika och hennes förhållande till Fredrika Bremer är också, att då författarinnan från Italien skrivit om sin längtan att komma till Palestina samt omöjligheten att få reskassan att räcka till, Fredrika Linnell i de ömmaste, ödmjukaste ord bad att få bekosta resan. Samma anbud som på sin tid Fredrika Bremer gjort Geijer, kom henne nu själf till del från Fredrika Linnell.

Under de år Fredrika Bremer, efter Herthas utgifvande,

tillbragte på resor, var vännen i Stockholm hennes litterära ombud, beredde hennes reseskildringar för tryckning i Aftonbladet, samt meddelade henne alla litterära företeelser i hemlandet, dock med undantag af de bittra utfallen mot henne själf och Hertha, hvilka hon omsorgsfullt sökte bespara henne.

Dessa år medförde oro och sorg inom den Svedbomska familjen genom den yngste sonens obotliga sjuklighet och husfaderns fränfalle. Till den äldre sonen stod Fredrika alltid i det ömmaste förhållande, dock mera som en syster än som en mor. Han var då ännu allt för ung att kunna vara henne till något stöd.

Fredrika förde under denna tid ett mera tyst och in-draget lif, men var mycket verksam inom den ofvannämnda föreningen för barnavård, som utvecklade sig på ett för-träffligt sätt, äfvenså deltog hon i stiftandet af Klara Skyddsförening och blef sekreterare i densamma, en befattning, som hon skötte på ett utmärkt sätt och behöll i öfver 25 år.

* * *

År 1860 gifte Fredrika om sig med sedermera byråchefen i järnvägsstyrelsen Carl Linnell, en i musikaliskt och este-tiskt hänseende fint bildad man.

Från denna stund blef »*Linnells*» (på dörren till deras hem stod endast detta ord) under nära ett fjärdedels sekel ett af de mest eftersökta hus i hufvudstaden. Mångsidiga som värdfolkets begåfning och intressen voro äfven de kret-sar af framstående eller i olika riktningar intresserade per-soner, hvilka samlades i deras med utomordentlig smak och komfort anordnade hem, i staden såväl som i deras förtju-sande sommarhem vid Mälaren.

Det var i själfva verket hvad hufvudstaden så sällan haft, men så väl behöfver, »*en salong*», i många afseenden tongifvande och alltid i en sympatisk atmosfär erbjudande sina gäster ett fint och på samma gång treffligt sällskapslif. Värd och värdinna voro båda förekommande utan att därför binda gästernas frihet. Fredrika gick vanligen med lätta rörelser från grupp till grupp i glada samtal; än åter — då en djupare ton anslogs — stannade hon och upptog den. Och det var då, som man från den lilla krets, som

slagit ring omkring henne, kunde få höra hennes vanligen dämpade, halft susande stämma antaga en djupare, fylligare klangfärg och se hennes ljusa ögon tindra, i det hon med flytande ordrikedom försvarade en älsklingsidé eller utvecklade en etisk grundsats m. m.

De kretsar, som samlades hos Limmells bestodo dels af musikens, litteraturens och de fria konsternas idkare och vänner, dels af personer, deltagande i eller intresserade för arbetet på lösningen af sociala frågor i olika riktningar.

Sonen i huset, sekreteraren i Musikaliska akademien doktor Vilhelm Svedbom, anordnade musikkvällarna som, vare sig programmet upptog storartade kompositioner för kör och soli eller mindre musikverk såsom stråkkvartetter, duetter och visor — allt utfördt af framstående virtuoser — gäfvö musikälskaren den renaste njutning.

De litterära kvällarna erbjödo läsning af nyttgifna skönlitterära arbeten. Stundom gjordes musiken till diktens bärare, såsom då »Spastaras död» deklamerades af en framstående scenisk artist beledsagad af musik. En annan gång hördes en tysk deklamator med den väldigaste röst, mäktig af den finaste nyansering, återgifva stycken af Shakespeare så ypperligt att inträdande personer trodde ett fullständigt skådespel vara under uppförande. En annan gång visades »levfande tafior» under musik m. m.

Samkvämen för dryftande af sociala frågor hade sin egen karakter, beroende af det ifrågavarande ämnet; så t. ex. när Föreningen för gift kvinnas äganderätt bildades och intresserade riksdagsmän inbjudits för att gifva sina råd huru saken bäst skulle förberedas i kamrarna. En annan gång samlades Fredrika-Bremer-Förbundet jämte några gäster från utlandet för att afhöra meddelanden om välgörenhetens ordnande, om behöfligheten af yrkesstipendier för flickor o. s. v.

För ej länge sedan hölls där en séance rörande nykterhetsrörelsen, inledd med ett föredrag af en norsk hoffröken.

Under flera år voro vissa kvällar afsedda för yngre lärarinnor att samspråka om nya undervisningsmetoder. En vinter höll Vikner där en serie föredrag i filosofi, hvilka öfvade ett märkligt inflytande, kanske icke minst på honom själf. Äfven den så kallade »blomstermissionen» och flera

andra fromma företag hafva i Fredrika Linnells salong haft sin utgångspunkt.

Så långt rörande den Linnellska salongen.

* . *

Inom de många föreningar i hvilkas ledning Fredrika deltog, spelade hon en egen roll. Här om någonsin var hon den »fred-rika» den alltid medlande och förbindande. Mer än en gång då någon af ledarne, som såg den föreliggande frågan i stort, yrkade på en åtgärd hvilken de öfriga af sparsamhetsskäl trodde sig böra motarbete, afbröt hon plötsligt den ifriga diskussionen med den korta förklaringen: »X har rätt, och jag bekostar saken.»

Fredrika Linnells vänner voro af många slag: där voro föreningsvänner, musikvänner, litterära vänner, sommar- och vintervänner m. m. Där voro också »gamla» vänner, och dem glömde hon aldrig; men närmast hennes hjärta stod länge Geijers dotter, den ädla, djupt tänkande Agnes Hamilton. Till henne slöt sig Fredrika med innerlig hängifvenhet, förde med henne ända till 1882 då hon dog, en liflig brev-växling öfver allvarliga ämnen och hade sin största glädje af att äga henne som sommargäst på Lyran.

Däremellan framträdde hos Fredrika nya yttringar af den förunderliga receptivitet, som var oskiljaktig från hennes natur. Så kunde hon helt plötsligt flamma upp för märkliga personligheter eller idéer, helst om de voro bärare af tidens nya tankar eller tolkare af de gamla på ett nytt och träffande sätt; och kunde de då under olika tider i ej ringa mån behärska henne. Att bland dessa »bärare» förekommo äfven »andliga talare» säger sig själf. Dock stod, oberoende här af, Fredrikas religiösa öfvertygelse i egentlig mening under närmaste inflytande af en from och frisinnad akademisk lärare.

Hon älskade sin bibel — Fredrika Bremers bibel, full af hennes anteckningar — läste den dagligen, och hämtade där näringen för sitt inre lif.

Huru det spirade och förkofrades detta tysta lif i Fredrikas inre, det visade sig bland annat i hennes mod att handla efter hvad hon ansåg rätt, utan afseende på hvad som

i världen ansågs »comme il faut». Därom vittnar t. ex. hennes verksamhet för en så impopulär idé, som gift kvinnas äganderätt och hennes nitälskan för sedlighetsfrågan m. m.

Ännu ett exempel från äldre tider på Fredrika Linnells moraliska mod må här anföras. Det hade förljudits att ett mycket framstående konstnärspår skulle skiljas. Mannen hade många vänner och beundrare, och de menade att felet var hustruns. Hon, som var en främling blef därför bittert klandrad. Men Fredrika Linnell kände såsom kvinna, att felet var mannens och att hustrun icke borde eller kunde lefva med honom. Hon tog då hennes försvar, kanske icke med ord, men på ett sådant sätt, att angriparne måste böja sig i djup aktning för både den angripna och hennes försvarare; och ännu i dag bevarar den i utlandet högt uppburna konstnärinnan i tacksamt hjärta minnet af Fredrika Linnells godhet.

* * *

Och just *godheten* var det som växte inom henne till en makt, som blef allt mer och mer bestämmande, ej blott för hennes handlingssätt, utan för hela arten af hennes personlighet. I synlig måtto yttrade den sig i gåfvor dels i ymnigt mått till fattiga och sjuka, dels till begåfvade unga människors utveckling, af hvilka flera i årtal fingo åtnjuta hennes skydd. Dels slutligen har hennes frikostighet rikligen yttrat sig inom de många föreningar i hvilkas verksamhet hon deltog. Bland dem har Dagny särskildt skäl att nämna *Fredrika-Bremer-Förbundet*, för hvilket Fredrika Linnell varit den varmaste och frikostigaste vän. Ännu under sina svåra plågor förliden vinter tänkte hon på detsamma och skänkte då med varm hand till dess stipendiefonder den betydande summan af 10,000 kronor.

Men allt detta var blott utflöden af den i hjärtats innersta boende godhetens ånde, som kanske endast en närmare iakttagare kom på spåren. »*Ingen kunde förlåta såsom Fredrika Linnell*», sade nyligen en hennes barndomsvän, och äfven den som känt henne först under de senare trettio åren af hennes lif har iakttagit detsamma. Hon är, jämte hennes oförgätliga lärmästare i konsten, Fredrika Bremer, en bland

de få, som man tycker hafva uppfyllt budet »älsker edra ovänner, gören dem godt som vilja eder skada» m. m.

Här ofvan har sagts att Fredrika Limnell icke hade några ovänner, och det är sannt. Men hon kunde lika litet som andra undgå att röna smärta, eller obehag af andra människors fel och svagheter.

Det har händt att personer, som i rikligt mått åtnjutit hennes godhet, dock i lättsinne eller tanklöshet vållat henne stor smärta, men att hon, då de åratals därefter råkat i betryck och frestelse, behandlat dem som en huld moder sina barn.

Det har händt att för Fredrika Limnell omtalats yttranden, ägnade att ställa någon hennes vän i dålig dager. Det gjorde henne ondt för tillfället, men kort därpå omtalade hon förhållandet för vännen och affärdade ämnet med ungefär följande ord: »jag skall icke nämna yttrandet för dig, vill ej heller att du försvarar dig. Har sagesmannen rätt så förlåter jag dig, har han orätt, så rör mig icke hela saken. I båda fallen skola hans ord vara som vore de aldrig sagda.»

Drag, sådana som dessa, vittna bättre om hvad en människa är, än något som hon gjort — betyder mera för värdet af hennes personlighet än de frikostigaste allmosor eller donationer, huru högt man än med skäl må skatta en sådan välgörenhet.

Till samma sida af Fredrika Limnells väsen hörde hennes stora ödmjukhet. Hon tillät knappast att man tackade henne när hon gjort något godt — aldrig att man prisade hennes gifmildhet. »Hvad är jag, att du skall så tala till mig?» sade hon ofta till den som tecknar dessa rader, och tillade då gärna halfhviskande Fredrika Bremers ord till henne själf af samma anledning: »Jag fattig syndig människa!» »Tro mig!» sade hon till en barndomsvän, »det är ingen förtjänst hos mig att vara god, det ligger i min natur.»

Känslan af hennes oduglighet inför vår Herre var alltid mycket stark inom Fredrika Limnell, men den blef för henne aldrig tröstlös, ty hon visste hvar hon hade sin frälsare. Först under ett långvarigt, ytterst plågsamt fysiskt lidande föregående vinter blef henne ångesten öfver den syndiga människans vanmakt öfvermäktig, och hon kämpade så till

kropp som själ en bitter kamp på lif och död. Men lifvet segrade slutligen. Plågorna bilades, hennes själ fick ro, och hon lefde med sina barn stilla och lugn ett par månader på den vackra Lyran.

Då infunno sig på nytt de fysiska plågorna; men själen förblef klar och full af förtröstan, tills hon den 12:te sistlidne september somnade in i döden.

Vid hennes jordfästning fyra dagar därefter, var kyrkan öfverfylld af deltagande och saknande vänner. Af en frånvarande sändes följande rader som uttryck af minne och hopp vid Fredrika Limmells bår:

Död hon är;
Men hennes godhet lefver,
Och kärleken bär
Till Gud hennes frigjorda ande.

Esselde.

En protest mot den onämnda författaren af "Kvinnans släktlif".*)

Man ställer i våra dagar allt högre anspråk på kvinnan såsom sedlig personlighet, och det med rätta; ja, man går stundom ända därhän att sätta *hela* sin förhoppning om en sedlig upprättelse af individen och samhället på den bildade kvinnan. Detta lär väl vara för mycket begärdt, och äfven Dagny har kanske någon gång gjort sig skyldig till en liknande öfverdrift. Kvinnan har tyvärr, hon också, sina fel, som ofta nedslå äfven de vackraste förhoppningar. Men hvad skall man säga om de män, som just taga i försvar de kvinnans fel och svagheter, som i första rummet motverka hennes sedliga uppgift?

Man vill knappast tro att något sådant är möjligt, men det har likväl skett helt nyligen och på fullt allvar i en populärt vetenskaplig skrift, som gratis utdelats i tusentals

*) Bilaga till Hälsovännen 1891.

exemplar och särskildt tillägnats »*kvinnor och gifta män*». Skriftens författare är visserligen onämnd, men då han ställt sig i skuggan af ett så aktadt och känt namn som herr doktor *E. W. Wretlinds*, läkaren, skriftställaren, riksdagsmannen och den inflytelserike religiöse talaren, så kan man icke lämna hans opus oanmärkt, helst då det såsom bilaga åtföljer doktor Wretlinds i vida kretsar spridda tidning »*Hälsövännen*». Allra minst kan Dagny lämna sådana uttalanden opåaktade, om hon vill fylla sin uppgift såsom den tänkande kvinnans målsman inom pressen.

* * *

Den ifrågavarande afhandlingen har till öfverskrift: »*Kvinnans släktlif i normalt och sjukligt tillstånd*», och i dess tredje häfte förekommer ett kapitel om den kvinliga karakteren eller, såsom författaren särskildt betecknar uttrycket: »*kvinnans andliga skaplygne och natur*». Förf. framställer här på ett kortfattadt, men tämligen inkonsekvent sätt en del kvinliga ägenskaper och dessas olikhet med motsvarande ägenskaper hos mannen. Härvid kunde nog vara åtskilliga anmärkningar att göra såväl för som emot förf.:ns åsikter, men här lämna vi allt detta åsido för att uteslutande sysselsätta oss med förf.:ns uttalanden om *den kvinliga fåfången* i dess förhållande till kvinuans uppgift.

»*Fåfången*», säger förf., »har en djup grund i kvinnans naturliga skaplygne. Den grundar sig på hennes behof att behaga och på hennes naturliga skönhetsinne. *Kvinnans uppgift är att genom de yttre ägenskaperna, skönhet och behag, draga till sig mannen. Det är då äfven hennes rättighet, ja plikt, att på bästa sätt främja detta syfte genom sin klädsel, sina prydnader, sitt skick och hela sitt uppträdande. (Konsten måste ju ofta äfven ersätta hvad naturen försummat vid sina gåfvors utdelning.)*»

Hvad som i detta besynnerliga uttalande företrädesvis tilldrager sig läsarens uppmärksamhet är de af oss kursiverade satserna. Man frågar sig i första ögonblicket: på hvilken auktoritet stöder sig förf., då han sålunda gifver studiet af kvinnans karakter och uppgift en uteslutande fysiologisk riktning med förbigående af den psykologiska, hvarigenom han kommer att lägga all vikt på yttre ägenskaper, yttre för-

sköningsmedel, i afsikt att låta kvinnan tjäna det enda syftet att behaga mannen och väcka, icke hans kärlek, ty dit når ingen med blott yttre medel, utan hans ytligare sinliga känslor.

Med tanken fästad på utgifvarens, d:r W:s, lifsåskådning, skulle man kunna tro att förf. till den af honom utgifna skriften borde i första rummet stödja sig på biblens utsagor, utvecklade och förklarade af kyrkofäderna och Luther. Men nej, de förkunna en alldeles motsatt lära. Icke heller är det de gamla moralisterna; icke heller sednare tidens filosofer och pedagoger, som kunna åberopas som auktoriteter för det ofvan anförda uttalandet. Skall man då nödgas tro, att detta uttalande i dess krassa materialism helt enkelt är ett uttryck af den svenska vetenskapens, den svenska läkarens och fysiologens ståndpunkt?

Omöjligt! Vi för vår del kunna icke hysa en så låg tanke om den svenska läkarekåren. Flera bland dess medlemmar hafva gått i spetsen för arbetet på våra kvinnors utveckling från att vara ett blott viljelöst bihang till mannen och till den högre ståndpunkten af en själfansvarig personlighet. Mången läkare har ock sedan med råd och dåd främjat kvinnans sträfvande att vinna en gagnande och välsignelserik verksamhet, vare sig inom hemmet eller därutanför såsom uppfostrarinna, sjukvårderska, läkare, eller helt enkelt utfvare af ett yrke för själf försörjning.

Det höga anseende den svenske läkaren i allmänhet åtnjuter såsom karakter, förbjuder oss också att tillskrifva honom det ofvan anförda, om en så låg sedlig ståndpunkt vittnande uttalandet om kvinnans uppgift.

Vi hafva sökt förklaringen på annat håll. Det slog oss vid första genomläsningen af det ofta nämnda yttrandet, att det både till form och innehåll røjde en nära frändskap till de populära, sentimentalt vetenskapliga dussinarbeten, som smycka bokmarknaden i »das grosse Vaterland». En närmare granskning öfvertygade oss, att det måste vara ur en sådan källa, som det anförda yttrandet hämtats och, efter en flyktig bearbetning af svensk hand, kommit att ingå i afhandlingen om kvinnans släktlif, kanske utan att bearbetaren gjort sig reda för hela dess innebörd. Det påminner så starkt, detta yttrande, om den gode fader Klenckes och andra

med honom likasinnade samt, i afseende på kvinnans uppgift, så hjärtans inskränkta tyska författares åskådningssätt, att det ytterligare styrkt oss i tron på dess germaniska ursprung.*)

* * *

Lugna i förvissningen, att vår uppfattning är riktig, gå vi tillbaka till vår text för att närmare skärskåda dess innehåll.

När förf. förmenar, att det är kvinnans uppgift att »draga mannen till sig», vill man i förstone gärna tro, att han menar *en man*, eller bättre, *den man*, som hon älskar och till hvilken hon själf känner sig dragen. Påståendet hade då haft en viss giltighet, ehuru det alltid vittnar om en inskränkt synpunkt att häri se hela hennes uppgift — icke blott en rättighet, utan en plikt — hvartill kommer användandet af endast yttre medel för ändamålets vinnande, hvilket alltid blir mer eller mindre förnedrande. Men förf. har i själfva verket *icke* begränsat denna kvinnans förmenta uppgift till en *viss* man, utan menar helt simpelt, att hon skall draga till sig mannen i allmänhet, och att det är hennes plikt att därvid använda de yttre fördelar, som stå henne till buds samt underhjälpa dessa med konstens försköningsmedel.

I sanning man kunde tro, att dessa lefnadsregler vore hämtade ur någon för de stackars haremsdamernas räkning författad katekes. Likheten blir så mycket större då man följer förf. till hans slutresonnemang, hvilket går därpå ut, att »om männen vilja öfvergå hvarann i styrka, mod och yrkestalanger, som betinga *deras* framgång i lifvets strid», så må man icke förvägra kvinnorna »att söka öfvergå hvarann i skönhet och behag, dessa egenskaper, som dock så väsentligen betinga *deras* framgång i lifvet!» Hvad kan bättre än detta försvar för fåfänga damers afundsamma täflan om »mannens» ynnest tillämpas på sultaninnornas och odaliskernas svartsjuka sträfvan att utestänga hvarandra ur deras herres gunst!

* * *

*) Äfven andra delar af det ifrågavarande kapitlet förråda samma ursprung. Observera t. ex. förklaringen, att den unga kvinnan icke bör bära sina armar stelt, »ej heller slängande hit och dit, utan lätt böjda, *färdiga att tjäna*».

Men hvarthän leda ytterst lefnadsregler sådana som dessa? Hvar ligger gränsen för denna förmenta rätt och plikt att med yttre företräden, förstärkta af konstens hjälpmedel, »draga till sig männen?»

Förf. har förutsett frågan och svarar: gränsen ligger där, hvarest »naturen genom en låg samhällsställning eller små gåfvor tydligen förmenat henne (kvinnan) att vinna det mål hon söker».

Svaret är betecknande äfven för förf:ns inkonsekvens, enär han på föregående rader just uppmuntrar att låta konsten ersätta »hvad naturen försummat vid sina gåfvors utdelning». Icke heller ligger det någon följdriktighet uti att förbjuda kvinnan af lägre samhällsställning den »rätt och plikt» att ge fritt lopp åt sin naturlige fåfånga och därmed söka väcka männens lidelse, som han tillerkänner hennes syster på ett högre steg af samhällsskalan. I själfva verket finnes ingen förnuftig gräns för tillämpningen af den kategoriska regeln. Tvärtom kan man med den försvara den djupast sjunkna kvinnas utstyrsel och beteende likaväl som den dekolleterade baldamens paryr och fina eller ofina koketteri.

Och sådana lefnadsregler framlägger man utan tvekan för våra svenska kvinnor! I sanning det är bedröfligt. Där någon gång sådana tendenser, som förf. ställt såsom rätt och plikt, verkligen röja sig i en och annan kvinnas natur, där borde de väl af förf. hänförts under rubriken »Missriktningar» samt anvisningar gifvits huru de böra bekämpas.

Frågas kan också huru förf. tror, att de kvinnors karakter och lif skola gestalta sig, som sökt fylla sin förmenta uppgift, men misslyckats, och då, sedan deras ungdom förgått, stå inför ett förfeladt lif och en hopplös framtid eller, å andra sidan, om hon lyckats tilldraga sig en mans sinliga bøjelse och på den byggt sitt äktenskap!

* * *

Det förefaller nästan löjligt att numera behöfva syssla med sådana missförhållanden, som tillhöra kvinnofrågans abc. Men förf. af den ifrågavarande skriften visar, att det är nödvändigt. Icke som skulle det falla någon in att förneka, att förhållandet könen emellan är en mycket viktig

faktor i mänsklighetens utveckling, men att göra detta förhållande till a och o i kvinnans hela lif och likväl vilja i dess tjänst använda »endast yttre medel», det är farligt, det är förnedrande; det är att göra sig till målsman för nutidens mest osunda läror — en Schopenhauers, en Hartmans, eller, för att hålla oss till närmare exempel, en Strindbergs. Ingenting kan heller vara mera stridande mot den nya tidens *sunda* uppfattning af ämnet, hvilken snarare går ut på att tämja än egga den sinliga böjelsen.

Då ämnet är af största vikt vore Dagny tacksam om någon allvarligt tänkande man eller kvinna, som står ungdomen nära och söker verka för dess *sunda* utveckling, ville lämna henne en utredning af frågan: *Hvilka reformer anses önskvärda i förhållandet könen emellan?*

Här sluta vi vår uppsats med att å rensinnade och tänkande kvinnors vägnar på det allvarligaste protestera mot den onämnda förf:ns här granskade framställning af kvinnans uppgift, på samma gång vi varna oerfarna och lättledda läsarinnor att antaga och i lifvet tillämpa hans lärdomar.

Esselde.

Amerikanska kvinnoklubbar.

Bref från Boston.

Kvinnoklubbarne spela här i Nya England — jag tror nästan jag vågar säga här i Förenta Staterna — en roll, hvarom man i Europa knappast har en aning. Man må dock ej härmed tänka sig riktiga klubbar för damer, sådana som man kan få se dem i England, med läsrum, mottagningsrum, matsalar och andra af dessa klubbblifvets fördelar, som männen så länge lyckats behålla för sig själfva. Sådana klubbar finnas, mig veterligt, icke här i Boston. Snarare äro då kvinnoklubbarne likställda med roddklubbarne och bollklubbarne hemma i Sverige, d. v. s. de äro föreningar för vårdandet af gemensamma intressen och idkandet af gemensamma nöjen.

Cecile Gohl har i eder tidskrift beskrifvit den stora kvinno-

klubben »Sorosis» och sagt den vara stammodern för en talrik skara ättlingar. Här hör man medlemmarne af »New England's Woman's Club», påstå detsamma om sin klubb, en stor kvinnoförening i Boston, med starkt kvinnosaksvänlig prägel. Hur det än därmed förhåller sig, det vissa är, att smaken för klubbar spridt sig, och ingen by i dessa landsändar är nu utan en eller flera klubbar, ja, mängden af dem i de större städerna (i synnerhet i Boston, bildningens och halfbildningens hufvudsäte) och damernas förmåga att räcka till för och samtidigt tillhöra flera sådana klubbar, är föremål för alla nykomlingars undran och alla infödingars godmodiga eller satiriska skämt.

Hurudana äro då dessa kvinnoklubbar? De kunna delas i två stora grupper: läsecirklarne och föreningarne för nytta och nöje. Af förra slaget finnas många med allvarlig grundval och utmärkt arbetsordning. Man bestämmer sig för *ett* ämne, t. ex. någon gren af historia, och håller på därmed i flera år, tills man hunnit skärskåda saken från olika synpunkter och bli förtrolig med litteraturen i ämnet. Vid sammanträdena åligger det hvar och en af klubbens medlemmar i tur och ordning att skriva en uppsats som inledning till diskussion eller lämna en redig och mogen litteratur-kritik. I bildningscentra med tillgång till bibliotek och lärda äkta mäns eller vänners bokkännedom äro dessa läsklubbar en bildningsfaktor, som knappast kan skattas nog högt och som skulle lifligt mana till efterföljd, om man hemma hos oss kunde rakna på en smula amerikansk uthållighet och sammanhållning.

Ett steg längre ned på skalan stå de klubbar, där uppsatsen, icke diskussionen, är hufvudsaken och det ofta endast är den, som skall skriva om ämnet, som bryr sig om att läsa något därom. De andra nöja sig med det vetande föredraget för dagen gifver dem. Ibland kan dock denna egendomliga tillämpning af principen om arbetets fördelning ge ganska goda resultat, när planen är väl utstakad och klubbstrarna intelligenta. Man minnes nog ej mycket af den upplysning, som man sålunda får till skänks; men om ämnet är något så när lifligt framställt och har något sammanhang med studieplanen för öfrigt, får man lust att veta mera och eggas sålunda till vidare studier.

I affägna orter kan detta system urarta till ren karrikatyr. Klubbmedlemmarna ha hvarken tid eller lust att läsa, när det icke särskildt åligger dem; flertalet af dem hafva från början ingen bekantskap med ämnet (oftast konsthistoria) och blott en dunkel aning

om litteraturen; på stadsbiblioteket finnas kanske de vanligaste böckerna på engelska eller i öfversättning i ämnet, och med detta material sätta de sig ned och uppbygga hvarandra med sina reflektioner om gotikens väsende och Linardo da Vincis mystiska konstnärspersonlighet. Fotografierna som tjäna som åskådningmateriel äro ofta utmärkta: minnen från en hastig sommarresa genom Europas gallerier eller julklappar från de stora bodarne i Boston. — Såväl den tilltagande smaken för dessa fotografier som den hemgjorda konsthistorien är tvifvelsutän en yttring af denna dunkla, långsamt vaknande skönhetslängtan, som på andra områden mera bestämdt ger sig tillkänna.

Vidare finnas rätt och slätt läsecirklar, vid hvilka än den ena än den andra boken läses högt. De skilja sig från liknande läsecirklar hemma endast däri, att de tagas på allvar och fortsättas år efter år utan att gå sönder eller själfdo. De ha vanligen en ordförande och vissa små former, som förefalla löjliga, men bidraga till sammanhållningen. De heta alltid Clubs. Jag har bl. a. hört omtalas Shakespeare Club (på hvilken man kunde tillämpa Shakespeares egna ord: »Whats in a name? A rose by any other name would smell as sweet», ty Shakespeare läses numera endast en gång i månaden), Tolstoi Club, Reading Club, Thursday Morning Club o. s. v.

Den andra stora gruppen af klubbar motsvarar våra kvinnoföreningar, d. v. s. de större, de som upptaga årsafgifter, anordna diskussionsmöten, tillsätta utskott för att taga saker och ting om hand, och i allmänhet verka för höjandet af kvinnans bildning och främjandet af kvinnosaken i vidare eller trängre mening. Jag känner tre sådana klubbar i Boston. Af dessa har Woman's Press Association, en förening af tidningskvinnor, den mest bestämda uppgiften och den mest utpräglade kårandan. En middagsbjudning i denna klubb, i hvilken jag deltog, svarade i mycket till Cecile Gohls lifliga beskrifning på en dylik tillställning i Sorosis i NewYork. New England's Woman's Club åter är allvarlig och värdig och har lyckats skaffa sig ett sådant anseende, att framstående föreläsare erbjuda sina tjänster gratis. Föreläsningar en gång i veckan utgöra nämligen en nödvändig beståndsdel af programmet. Dessa behöfva icke ha något inbördes sammanhang, men ett föredrag i veckan har man rätt att vänta af sina pengar. En gång i månaden stannar klubben till supé (kl. 6). Kaffe, två skifvor oxtunga, bröd och smör är hvad som serveras (medan Press Association, som icke hyr lokal, utan sammanträder i Parker House, ett stort hotell, alltid bjuder på riklig middag). Man får trösta sig med den andliga spisen, som är ut-

märkt i sitt slag. Mrs Julia Ward Howe, den namnkunniga åldriga ordföranden, är en lika stimulerande som fyndig och kvick president. Ett annat utmärkande drag för klubben äro de receptions, som föranstaltas så fort några framstående kvinnor — i synnerhet reformsträfvande och nykterhetsvänliga kvinnor — komma till Boston. Praktiskt verkar klubben mest genom anordnandet af kretsar för gemensamma studier af allvarliga ämnen.

Den tredje stora föreningen, Woman's Educational and Industrial Union, har en vidtomfattande praktisk verksamhet. Dess program är »to meet the needs of women». Den anordnar läsekurser, håller natt-härbergen och kvällssamkväm för unga arbeterskor, har stor lokal med föreläsningssal, restaurant, läs- och väntrum för tjänstsökande samt adresskontor af mest vidtomfattande slag, dessutom en stor försäljningslokal för afyttring af alla slags kvinnoarbeten, inberäknade bakverk och syltade frukter m. m. På byrån sitta en affönad sekreterare samt flera jourhavande direktionsmedlemmar, hvilka söka att biträda alla kvinnor, som komma till dem, med råd och dåd och taga reda på hvad de bäst kunna göra för sitt uppehälle.

Denna förenings sträfvanden åtnjuter så allmän aktning, att äfven den får sina föreläsningar gratis, och här kommer den komiska sidan fram. Vecka efter vecka komma dess medlemmar tillsammans en viss dag och sitta andäktigt lyssnande än till ett föredrag, hvimlande af citat och lieux-communs, om »Head and Heart», än till en roande men lösryckt resebeskrifning, än till ett allvarligt föredrag om den svarta rasens framtid, än till ett »paper» om någon engelsk författare och än till en föreläsning om fåglar och deras läten. Många bland medlemmarna tillhöra samtidigt två eller tre andra klubbar eller gå på de offentliga föreläsningarna, som alltid äro i korta serier om sex å tio föredrag. Föreläsningssätrån i Boston är ett välkänt, af dem själfva ofta utskrattadt, men ännu lifskraftigt karaktersdrag, den egentliga societeten utspäder den med mycket annat, »men finns där ändå». För de många andra, som stå utanför denna societets strängt uppdragna ramar, är föreläsningarna deras allt i allo. Jag hörde en gammal fru säga: »I do not like two or three days to go by, without a lecture of some kind».

Samma goda andliga matsmältningsförmåga finner man vid alla de otaliga mindre föreläsningssällskapen, som jag nu skall omtala. Dessa sammanträda hos en af medlemmarna en gång i veckan, endast och allenast för att träffas och lyssna till en betalad föreläsning; kvinnosakssträfvandets eller välgörenhet är i allmänhet icke deras sak.

Däremot äro de noga med att ha ordförande och en hel del administrativ apparat. De välja gärna skämtsamma namn — några äldre damer kalla sig t. ex. »the Emery Bag» (Smärgeldynan), emedan klubbens uppgift är att samtidigt skärpa synålarna och vettet. Själj har jag föreläst för många sådana klubbar och måste erkänna, att åhörarinornas intresse och mottaglighet äro i hög grad tilltalande för att icke säga smickrande. I synnerhet var detta fallet med medlemmarne af the Emery Bag, hvilkas frågor förrådde lika mycken beläsenhet som intelligens.

Men år ut och år in nöja sig dessa damer med att intaga litet ytligt vetande skedbladvis och hålla på sin klubbdag som en »important engagement». De skratta åt det själfva, men fortsätta; satirens pilar ha länge riktats mot dem, men studsas alltid tillbaka. I mars-numret af »The Century» har en dam skrivvit en skiss »Om Tolstoi Club», full af den roligaste satir. Denna dam är själf en gammal bepröfvad, osviklig klubbssystem, en af de ifrigaste och minst blaserade. Hon ser det komiska och skrattar åt sig själf, men låter udda vara jämnt, som de ha förmåga att göra här i landet.

Sällskapligheten är ju här nästan lika utvecklad som i Italien. Det är icke heller endast osjälfständiga naturers behof att slippa från bördan af sitt eget jag, det är instinkten hos lifliga naturer, som icke gärna kunna spraka och ge ut gnistor i ensamheten. I Italien skulle emellertid dessa klubbar vara nästan otänkbara. De kvinnor, som ägde nog intellektuellt intresse för att öfverhufvud ägna dem en tanke, skulle därtill vara alldeles för kritiskt anlagda. Här åtföljes sinnets liflighet af den mest obegränsade mottaglighet och därför kan man, som ofvannämnda författarinna, med ena hjärnhalfvan satirisera klubbväsendet och med den andra deltaga däri med lif och själ. Det finnes nog äfven dem, som icke blott skratta och deltaga af böjelse, utan sucka och deltaga af plikt. Vid ett tillfälle frågade jag en sådan, en god vän till mig, när vi talade om klubbens arbetsplan, hvarför hon då brydde sig om hela klubben. Hon förklarade att den hade »done so much to develop the social life in our town». Förut var man splittrad i kottierier, allt efter den kyrka man tillhörde, och stämningen mellan de olika samfunden var ofta ganska stram. (Jag påmindes om fransmannens ord: »the americans have many religions, but only one sauce!») Nu kunna vi träffas utan obehag och gå i kyrkan utan obehag.

Cecilia Wärn.

Mrs Emily Crawford.

Jag hade hört mycket talas om denna märkvärdiga kvinna — och hvem har icke det — jag hade till och med ofta läst hennes präktiga pariserbref till *Daily News* och skänkt dem min uppriktiga beundran både som tidningsläsare och journalist, men jag hade aldrig haft den förmånen att se henne, icke ens hennes fotografi. Det var därför med en icke obetydlig och säkerligen förlätlig nyfikenhet, som jag i Centralstationens vestibul, dit jag var stämd att möta henne för att göra henne sällskap till Upsala, afvaktade hennes ankomst. Jag får uppriktigt tillstå, att jag icke hade någon klar föreställning om hennes ålder, oaktadt jag visste, att hon redan »var med» år 70—71 och således ju icke kunde vara bara barnet.

Emellertid hade jag i min fantasi gjort upp en bild af henne ungefär så här: lång och mager, rakt stripigt, kortklippt hår, glasögon, notisbok i hand och vackra citat på läpparna.

Det är nu en gång så, att människens egenkärlek vanligen kommer dem att föreställa sig ett fruntimmer de hört omtalas som ovanligt framstående, med ett yttre så maskulint som möjligt.

Den gången tog jag emellertid grundligt miste.

En kort stund innan tågets afgang kom hon, åtföljd af sin unga dotter. Ett tämligen korpulent fruntimmer af medellängd, ett välformadt hufvud, det ännu rika, fast alldeles hvita håret uppstruket från den vackra pannan, ett par milda, men på samma gång uttrycksfulla ögon och ett småleende på läpparna. Och öfver hela hennes personlighet, både den yttre och inre, så som jag under den dagens lopp lärde känna den, något så fryntligt, hemtrefligt och förtroendeingifvande, att man kunde haft lust — att ta henne i famn, kalla henne för »lilla tant Emily» och anförtro henne alla sitt hjärtas innersta hemligheter. Något som jag aldrig skulle vågat om hon haft glasögon och annotationsbok. Hon behöfde för resten ingendera, ty hennes ögon hade sett och sågo mer utan än de flesta andras med glasögon, och med ett så kolossalt minne som var henne förunnadt, kan man godt reda sig utan en annotationsbok.

Och hvad citaterna beträffar, hade hon nog inte bruk för dem heller. Hennes *egen* briljanta konversation gjorde alla dylika onödiga. Det var egentligen detta som »tog mig» och gjorde mig till hennes varme beundrare så godt som från början. En så glänsande förmåga

att i tal meddela sig åt andra finner man sällan. Om jag hade vågat att använda annotationsboken eller haft att förfoga öfver endast tiondelen af hennes minne, skulle jag velat söka att återge i tryck en del af hennes tankar såsom hon själf klädde dem i ord. Ty i sådan form komma de fram, att de hos de allra flesta skulle ha gjort intryck af att ha varit preparerade och hållna på lager för att vid lämpligt tillfälle användas.

Icke så hos mrs Crawford. Om det var någon egenskap som hos henne framträdde i jämbredd med hennes förmåga att ge värdigt uttryck åt snillrika tankar, så var det en ytterlig anspråkslöshet och omedelbarhet, som måste häfva hvarje misstanke om en önskan att vara briljant. Förhållandet var nog det, att hon icke kunde vara annat. Stora och djupa kunskaper, ett långt och händelserikt lif, hufvudsakligen tillbragdt i en af civilisationens brännpunkter, ett ständigt vaket intresse i förening med en så stor naturlig begåfning, måste ha till följd en talang såsom hennes.

Och hvad hon talade om?

Om allt möjligt och om allt med samma stora sakkänedom. Naturligtvis mest om politik, t. o. m. om den skandinaviska, om hvilken hon hade uttalanden, som nog skulle högligen både intressera och förvåna mången, men med hvars offentliggörande det lämpligast torde dröjas till kommande händelser äro fullbordade historiska fakta.

Att hon skulle vara inne i de politiska förhållandena är ju tydligt och klart för en hvar, som känner hennes ställning i Frankrike. Till hennes byrå i Rue de 4 Septembre komma de färskaste underrättelserna direkt från ministerbyråarne. Ministrarne täfla om att skaffa henne upplysningar om allt hon önskar veta. När den stora valstriden mellan Boulanger och republiken — ty så kan man väl nu kalla denna strid — stod, sände den allsmäktige Constans själf henne, den engelska tidningsskrifverskan, valnotiser hvar tionde minut. För att icke tala om den högaktning och vänskap Thiers i lifstiden visade henne.

De tjänster hon gjort franska republiken ha ock varit stora och många. Allt ifrån dess första början och under dess mest bekymmersamma tider har hon haft en fast och omutlig tro på den demokratiska republikens bestånd och har med sin stora förmåga fört dess talan i det inflytelserika organ, hvars hela utrikespolitiska hållning hon dirigerar, samtidigt med att hon är dess pariserkorrespondent. I följd af de stora tjänster hon gjort republiken erbjöd också

franska regeringen henne förlidet år hederslegionen, ett erbjudande som hon dock afböjde.

»Jag har icke skrivit så som jag gjort för att få någon belöning, utan därför att jag gillat edra åtgärder, därför att ni gått fram på den demokratiska väg jag ansett vara den riktiga. Om ni afvikit från densamma skulle jag, hvilket jag ju också någon gång gjort, lika oförbehållsamt klandrat er», blef det svar hon gaf Constans. »Men», tillade hon, »vill ni göra mig ett nöje, kan ni ge den åt min son».

Då man vet, att äfven i det demokratiska Frankrike den röda bandstumpen i knapphållet är en nyckel, som öppnar de flesta dörrar för en ung man, kan man väl förstå att mrs Crawford härmed hade ett rent praktiskt mål i sikte. Mr Crawford, som för öfrigt under de senaste åren träget arbetat vid sidan af sin mor, fick också mycket riktigt sin hederslegion.

Det var emellertid ej om detta hon talade. Hon talade om politik, börsspekulationer, konst, litteratur, journalism och mycket annat. Om herr Rotschilds måg, Ephrussi, hvilken genom sitt oförsvarliga deltagande i den ryktbara kopparringen var, så egendomligt det än kan låta, delvis orsaken till Boulangers stora fall, om Lesseps och panamasvindeln, om det häpnadsväckande mutningssystem gent emot pressen, som det sistnämnda affärsföretaget gaf uppskof till, om franska akademien och Zola, och här var öfvergången till hans senaste bok »Lé De bâcle», till kriget 70—71, snart gjord och hon inne på ett ämne, där hon rörde sig med om möjligt ännu större ledighet än förut.

Hvad jag särskildt bevarar i minnet bland allt det intressanta och lärorika hon berättade därom, är en iakttagelse som hon gjorde, det förvånansvärda lugn och intresse för hvardagliga angelägenheter, man behöll under dessa fasans dagar, då olyckorna hopade sig på hvarandra. Man finner något liknande i »Lé Debâcle», i skildringen af bonden, som plöjer sin åker samtidigt med att blodbadet vid Sedan pågår rundt omkring honom i all sin gräslighet.

Mrs Crawford reste på järnvägen in till Paris i samma kupé som en fransyska, kommen direkt från sitt hem därutanför just sköfadt af fienden, och hon, fransyskan, sitter lugn och virkar på en spets, under det hon talar därom såsom en annan skulle berättat att köksan slagit sönder en tallrik.

Och så den allt förslöande vanan, som gjorde att saker som först förefalla förfärliga och rysliga, småningom öfvergingo till att

bli *matters of fact*, så att det fordrades något ännu mera rafflande för att uppröra ens öfverspända nerver.

Bomberna, som preussarne läto regna öfver Paris, förskräckte till en början, men öfvergingo så småningom till att blifva ett intressant skådespel. Man vandrade ut i Champs-Élysées för att titta på »hur bomberna slog ned på andra sidan triumfbågen», precis som det varit fråga om ett fyrverkeri. Och man var så angelägen att få se bra, att en vaktpost måste hålla de nyfikna på behörigt afstånd, på det att de ej måtte komma för nära.

Men så när allt var öfver, belägringen och kommunen, inträdde en känsla af obeskriflig tomhet. Spänningen hade nått sin kulmen och återgången till det vanliga var ofattlig. Man hade hört kano- nernas dån så länge dag och natt, deras dofva brummande hade så ingått i det dagliga lifvet, att tystnaden verkade förbryllande.

 Hvad som naturligtvis dock intresserade mig mest var mrs Crawford's tankar om journalismen, särskildt framtidens journalism.

»Framtidens journalism blir ej endast pennans, utan äfven — och detta kanske mest — ritstiftets och kodakens», sade hon. »Ser ni», fortsatte hon, »de långa beskrifvande artiklarnes dagar äro räknade, åtminstone i de stora världsstäderna, där det nervösa hastiga lifvet ej ger läsaren tid till mer än att ögna igenom det allra viktigaste. När man måste läsa sin tidning på taket af en omnibus eller i en järnvägskupé på vägen till eller från sitt arbete, kan man ej läsa spaltlånga artiklar. Och dock måste nutidsmänniskan följa med och veta allt hvad som händer i världen. Det gick väl an förr, då man egentligen endast hade nyheter från de största kontinentala städerna, men nu då hela världen drar sitt strå till stacken, blir saken en annan. Londonbon får i dag ej endast veta hvad som händer i Paris, Berlin och Wien, utan han måste också läsa nyheter från Melbourne, Buenos Ayres och Valparaiso. Och det växer ständigt. Redan nu är det svårt för tidningarne att få plats för alla de viktigaste nyheterna. Artiklarne måste bli kortare och mera koncentrerade. Det tenderar ju redan ditåt. Man måste söka att i så få ord som möjligt ge en så liflig bild som möjligt af det man vill skildra.

Men koncentration kan ej drifvas öfver en viss gräns om läsaren skall få en klar bild af det man skildrar. Då nödvändigtvis nyheternas sig ständigt ökande mängd måste fordra ytterligare kortfatt-

lighet, måste pennritningen eller ännu bättre fotografien, åtföljd af korta faktiska uppgifter, taga beskrifningens plats. Man har ju delvis redan slagit in på den vägen och man kommer säkerligen att fortsätta på densamma. Fotografien bär ju inom sig möjligheter till en utveckling i en nu knappast anad utsträckning. Ett blad med många bilder och nästan ingen text, se där framtidens tidning.»

»Och kanske äfven den i sin tur blir så öfverfylld», tillade hon, »att bilderna i sin ordning få förminkas så, att man måste läsa eller rättare se framtidens tidning genom förstöringsglas.»

Hugo Vallentin.

Litteratur.

Industrien och kvinnofrågan. Uppfinningarnes och industriens betydelse för kvinnans likställighet med mannen af *S. A. Andrée*, hvarest ingenjör i kongl. patentbyrån.

Meningen med denna lilla skrift, som utgör n:r 40 af Studentföreningen Verdandis småskrifter, är att visa det nära sammanhang, hvarest industrien står till kvinnofrågan, och i hvilken hög grad dess utveckling bidragit till åstadkommande af större likställighet mellan könen.

Författaren resonnerar på följande sätt: Tack vare den moderna industriens framsteg och de industriella uppfinningarne har kvinnans verksamhet inom hemmet betydligt inskränkts. Hushållssysslornas antal hafva minskats, då en mångfald artiklar, som fordom måste tillverkas i hemmen, nu finnas att köpa, andra sysslor hafva förenklats i följd af de praktiska redskap, som nu finnas att tillgå. För att nu endast anföra några få exempel, förrättades förr alltid bakning, brygd och mältning i hemmen, vidare bereddades där såväl bränvin som ättika, tvål och såpa, vidare förekommo, utom naturligtvis matlagning och sömnad, bland hemsysslorna ljustöpnig, färgning, häckling, kardning, spinning, väfnad, byk, slakt och mycket annat, som ej kan så noga specificeras. Sysslorna måste dessutom förrättas utan alla de hjälpmedel, som nu för tiden finnas och i så hög grad underlätta arbetet. Man behöfver blott tänka på, att man för icke så särdeles länge sedan hvarken kände till tändstickor eller järnspisar, hvarken vattenledning eller strykugnar, för att nu icke tala om sy- och stickmaskiner.

I samma mån som kvinnornas arbete inom hemmen minskats,

ha de måst söka andra områden för sin verksamhet, områden, som förr ansågos uteslutande tillhöra männen. Men i följd häraf har också den uppfostran och undervisning, som nu gifvas flickor, blifvit olika med dem de förr åtnjöto. Det är nu öfvervägande i bokliga studier de undervisas, och deras undervisning har allt mer kommit att likna gossarnes, handarbetsundervisningen har allt mer fått maka åt sig och upptar nu ungefär lika många timmar i veckan som förr om dagen.

Herr Andréés lilla skrift erbjuder åtskilligt af kulturhistoriskt intresse och det är ett ganska rikt material han samlat till belysande af kvinnans hvardagslif i hemmet i forna tider.

Bokens största betydelse torde dock vara, att den klart visar, att den s. k. kvinnofrågan i våra dagar icke är någon artificiell rörelse, väckt till lif af några fantaster af det ena eller andra könet, utan att den är ett fullkomligt konsekvent resultat af utvecklingens gång; ty då kvinnoarbetet, i följd af industriens framsteg, inskränkts i hemmet, har ett stort antal kvinnor måst söka sig om efter nya arbetsfält och så småningom uppträda som konkurrenser åt mannen. Ju mer rustade kvinnorna genom uppfostran blifva för denna konkurrens och ju mer det arbete de prestera blir jämngodt med männens, desto ifrigare bli ock deras fordringar på lika arbetslön. I samma mån som dessa fordringar förklunga ohörda, i följd af att de sakna nästan allt inflytande på lagstiftningen, i samma mån börja de arbeta för att skaffa sig ett dylikt inflytande.

Förf. torde därför hafva i viss mån rätt, då han i slutet af sin skrift yttrar, att ingen samhällsklass gjort så mycket för kvinnans frigörelse som industriens män och isynnerhet uppfinnarne, särskildt vill han häfda, att de i denna sak gjort minst lika mycket om icke mer än skriftställarne. Och mot de tre män, som anses i litteraturen kraftigast kämpat för kvinnans likställighet med mannen, Fourier, Condorcet och Mill, ställer han Arkwright, spinnmaskinens uppfinnare, Cartwright, uppfinnaren af maskinväfstolen, och Howe, som uppfann symaskinen. Och »hvad Sverige angår sätter han mot den bäste svenske litteräre kämpen i nämnda afseende, han må nu heta hvad han vill, en svensk uppfinnare, Gustaf de Laval, som genom uppfinningen af maskinseparatorn med ens förflyttat en ofantlig massa arbete från hushållen till mejerierna och därigenom gjort ett utomordentligt viktigt inlägg till förmån för kvinnans frigörelse och hennes likställighet med mannen».

M. C.

Handledning i metodisk undervisning i kvinlig slöjd af *Hulda Lundin*, med 80 teckningar af Ebba Carlin. Fritzes förlag. Pris 1: 50.

Sedan flera år tillbaka har ett duktigt reformarbete pågått inom den kvinliga slöjdundervisningen i Stockholms folkskolor. Arbetet

har krönts med ovanlig framgång. Man har nämligen kommit därhän, att undervisningen icke blott är mönstergill, utan lämnar de bästa möjliga resultat. Själén i detta reformarbete är slöjdinspektrisen vid nämnda skolor, fröken *Hulda Lundin*.

Genom statsanslag och bidrag af enskilda personer har hon kunnat studera slöjdundervisningen i de stora kulturländerna, särskildt Tyskland, England och Frankrike. Begåfvad med öppen blick för det rent praktiska har hon förstått att endast upptaga det bästa af dessa länders undervisningssätt och sedan så att säga försvenskat det hela samt dymedelst åstadkommit en metod (»folkskolans metod»), som visat sig fullt lämplig för våra svenska förhållanden. Naturligtvis har detta icke skett på en gång, utan så småningom, dels genom försök i skolorna, dels i de kurser hon anordnat för utbildande af lärarinnor i kvinlig slöjd samt framför allt i samråd med sina slöjdlärarinnor i de olika skolorna. Allt har sålunda noga pröfvats innan det upptagits i läroplanen vid slöjdundervisningen. Ifrågavarande metod, grundad således på erfarenhet samt bygd på pedagogiska principer, har också så småningom vunnit stort erkännande såväl i vårt eget land som i grannlanden. Den tillämpas redan nu vid våra kvinnliga seminarier samt en hel del andra undervisningsanstalter.

Naturligtvis kan icke hvilken slöjdkunnig person som helst undervisa efter denna metod. Ty utom teknisk färdighet fordras äfven att slöjdlärlarinnan äger pedagogisk skicklighet. För att utbilda dugliga slöjdlärlarinnor håller därför fröken Lundin årligen tvenne slöjdkurser, i hvilka hon såväl föreläser som undervisar eleverna. Dessa få dessutom på lämplig tid hospitera vid Stockholms folkskolor. Det har emellertid visat sig, att dessa kurser, trots en tid af tre månader som till dem anslagit, varit ganska ansträngande för eleverna. För att förekomma ansträngning för eleverna samt till underlättnad såväl för dessa som för de redan utexaminerade slöjdlärlarinnorna i deras arbete, har fröken Lundin utgifvit en *Handledning i metodisk undervisning i kvinlig slöjd*. Detta arbete, utgifvet på C. E. Fritzes förlag, utmärker sig genom enkel och redig framställning.

I inledningen betonar författarinnan vikten af åskådlig het vid undervisningen samt progressiv ordning med afseende på öfningarna, d. v. s. öfvergången från det enklare till det svårare, undvikandet af uppgifter, som ligga öfver barnets krafter. Vidare framhåller författarinnan klassundervisningen såsom ett medel för en lättfattlig och intressant undervisning. Klassundervisning kan dock icke tillämpas allt för strängt, emedan barnen i samma afdelning alltid äro olika begåfvade. Ett klenare, begåfvadt barn behöfver naturligtvis längre tid för att tillägna sig undervisningen och på egen hand reda sig, ett mera begåfvadt barn åter kortare tid. Inseende detta har fröken Lundin upptagit s. k. fyllnadsarbeten för de mera begåfvade eleverna. Härigenom komma de i tillfälle att på egen hand utan lärarinnans ledning tillämpa en öfning, som förut med hela klassen blifvit genomgången.

Härefter följer en åskådlig och intressant undervisning i stick-

ning, lagning (här taget i betydelsen af lappning och stoppning), sömnad och tillklippning, knappsömnad samt olika slag af märkning.

Vid denna sin framställning har författarinnan konsekvent tillämpat de af henne i inledningen framställda fordringarna på en god slöjdundervisning. Här är således icke blott fråga om att lära barnet att mekaniskt bilda maskor och styng, utan då det uppnått denna färdighet, skall det sedan lära sig förstå och tillämpa sin kunskap så att det på egen hand kan rita sitt mönster, klippa till och sammansätta sitt linne samt öfriga klädesplagg. På det sättet blir också slöjdundervisningen såväl ett formellt bildningsmedel som den främjar en praktisk uppgift. Häri ligger metodens största förtjänst.

Jämför man de utländska handböcker, som författarinnan i förordet omnämmt som sina hjälpkällor vid utarbetandet af sin bok, finner man hur väl hon förstått att sofra. Hennes bok tar onekligen priset då det gäller klarhet och reda vid framställningen. Vi ha hittills saknat en systematisk framställning af den kvinnliga slöjdundervisningen, hvarför man i sanning kan säga, att boken fyller ett länge känt behof. Säkerligen skall arbetet i fråga blifva ett godt medel i och för den kvinnliga slöjdundervisningens ordnande och höjande i vårt land.

80 goda teckningar af Ebba Carlin bidrager i mycket till detta arbetes åskådlighet. Utstyrseln är i det hela god, dock hade onekligen ett billigt band varit vida trefligare än den lösa inhäftningen af boken. Priset, nu 1 kr. 50, öre hade därför icke behöft blifvit så mycket högre.

Slöjdvän.

Den svenska kvinnans deltagande i världsutställningen i Chicago 1893.

H. M. Drottningen har behagat lämna sitt bifall till att blifva damkomiténs höga beskyddariinna och därjämte uttryckt sitt lifliga intresse för komiténs verksamhet och sin önskan, att det svenska kvinnoarbetet måtte blifva värdigt representerat på världsutställningen.

Vid den Allmänna Komiténs första sammankomst under hösten den 3 oktober företogs val af två platser i centralkomitéen, hvilka blifvit lediga emedan fru Olivecrona uttryckt sin önskan att afgå och fröken Wærn afflyttat från hufvudstaden. Friherrinnan *Thorborg Rappe* född *Rappe* och fröken *Marie Louise af Segerström* invaldes i de afgäendes ställe. Till ordförande utsågs hittillsvarande vice-ordföranden fru *Ankarsvärd* samt till vice-ordförande friherrinnan *Rappe*.

Äfven förekom val till medlemmar af jury för bedömande af inkomna utställningsföremål och utsågos härtill fruarna *Wallenberg* född von *Sydow* och *Petrelli* född *Eketrä* samt fröknarna *Rohlieb*, *Giöbel* och *Wästberg*.

Damkomitén, som från september månads början öppnat sin byrå i den af h. k. h. kronprinsen i arfprinsens palats upplåtna lokalen, har haft att glädja sig åt ett lifligt och växande intresse för sin verksamhet. Föremål af mångfaldig art inkomma dagligen och statistiska uppgifter hafva ingått från hufvudstaden och från landsorten, hvarest i ett flertal län af landshöfdingarnes fruar samt öfriga framstående damer uppgifter blifvit samlade.

Med damernas centralkomité i Chicago (Board of lady managers) står byrån i fortsatt liflig brefväxling.

Sekreterare och föreståndarinna för byrån är fröken *Anna Ulrich*.

Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Våra sjuksköterskor och koleran.

Å byråns afdelning för anskaffande af sjuksköterskor har rådt en liflig verksamhet med anledning af den befarade koleran. Redan i slutet af juli inkom den första förfrågan om sköterska kunde anskaffas i händelse misstänkt sjukdomsfall yppades. Sedan dess har olika orters hälsovårdsnämnder vänt sig till byrån i liknande ärende och slutligen uppstod en så stor efterfrågan af sköterskor, att de endast kunde utlovas mot s. k. »expectancearvode», d. v. s. att de förbundo sig att mot 1: 50 om dagen i väntpenar hålla sig beredda att på de respektive nämndernas kallelse genast infinna sig till tjänstgöring. Äfven från järnvägsstyrelsen ingick anhållan om anskaffande af skolade sköterskor, hvilka efter en genomgången kortare kurs härstädes, som särskildt afsåg järnvägsförhållanden, skulle stå till styrelsens förfogande för tjänstgöring på de olika bantågen när så ansågs nödvändigt. 53 sköterskor tillfrågades om de ville åtaga sig kolerasjukvård och af dessa var det endast 6, som af olika skäl undandrog sig detta slags sjukvård. Mod och offervillighet fattas således icke.

Förbundets filial i Malmö, hvars verksamhet fortgått från 1887, har från den 1 juli detta år upphört. Det visade sig nämligen, att filialen hufvudsakligen togs i anspråk i och för platsförmedlingen och styrelsen ansåg att denna gren af Förbundets verksamhet med större lätthet kunde omhandhafvas af centralbyrån i Stockholm. Fru Anna Lewenhagen, som med stort nit och intresse förestått filialen, har lofvat att fortfarande såsom Förbundets ombud verka i dess syften.

Allmänna Stipendiefonden har af okänd gifvare haft glädjen mottaga den frikostiga gåfvan af 5,000 kronor.

Fredrika-Bremer-Förbundets byrå har i anseende till dess ständigt utvidgade verksamhet med den 1 oktober inflyttat i en större lokal 54 Drottninggatan, 1 tr.

Hvarjehanda i kvinnofrågan.

Sverige. *Till vikarierande adjunkt* vid realläroverket i Stockholm under innevarande hösttermin har förordnats fil. kand. fröken Helga Linder, hvilken förut vikarierat vid läroverket i Vestervik.

Förut har blott en kvinna, numera afidna fil. kand. fröken Betty Petersson, tjänstgjort vid de allmänna läroverken i Stockholm.

Kvinlig organist. Kyrkorådet i Falkenberg har till vikarierande organist antagit fröken Hildegard Hellman.

Resestipendium. Kongl. maj:t har tilldelat bildhuggarinnan fröken Agnes Kjellberg ett å akademiens för de fria konsterna stat uppfördt resestipendium å 3,000 kronor årligen att af henne innehafvas under 3 år.

Första svenska folkskollärarinnemötet ägde rum den 8 augusti och följande dagar i Jönköping, under folkskollärarinnan fröken Adèle Wetterlinds ordförandeskap. Mötet, till hvilket ett 30-tal deltagare infunnit sig, uttalade bland annat sin åsikt för uppnående af en rättslig lösning af kvinnofrågan vara införande af samundervisning, grundliga själfstudier, kvinnans deltagande i allmänna angelägenheter och hennes begagnande af de rättigheter hon redan erhållit. Föredrag

höllos af såväl kvinliga som manliga deltagare, däribland af doktor Wretlind om önskvärdheten att upplysning om rusdryckernas natur och skadlighet meddelas i skolans högre klasser.

Samtidigt med allmänna folkskolläraryremötet i Göteborg nästa år kommer ett nytt folkskolläraryremöte att anordnas.

Fosterbarnsväsendets ordnande, en fråga som lifligt måste beröra alla tänkande kvinnor, har så till vida nått en lösning, i det att den af hälso och fattigvårdsnämnden i Stockholm tillsatta komitén för utredande af de förhållanden, som till saken hör, afslutat sina arbeten. Resultatet däraf är öfverlämnandet till vederbörande nämnder af ett förslag till utlåtande, hvilket efter att ha blifvit af dessa godkänt, nu afgifvits till kongl. maj:t. I ett följande häfte af Dagny hoppas vi kunna meddela en redögörelse för de åtgärder till fosterbarnsväsendets förbättring, som komitén föreslagit, utgörande fortsättning på medicinalrådet Wawrinskys intressanta artikel: »Några ord om den s. k. fosterbarnsindustrien», som varit införd i 5:te häftet af årgången 1891.

Vid Folkhögskolemötet i Upsala i början af september behandlades bland andra viktiga frågor äfven den: om önskvärdheten af att erhålla kvinliga folkhögskolor på samma platser som de manliga, samt, i fall ekonomiska svårigheter däremot lade ett hinder, om bådas för- enande till en samskola.

Kvinliga jurymän. Vid svenska trädgårdsföreningens utställning sistlidne september månad voro följande damer utsedda att fungera såsom prisdomare nämligen: friherrinnan Anna Nordenskiöld, f. Mannerheim, och fru Anna Retzius, f. Hierta. Den förra afsade sig emellertid uppdraget, hvarefter fru Jenny Sandahl, f. Huss, valdes i hennes ställe.

Upsala Enskilda Läroverk heter en ny läroanstalt med samundervisning för gossar och flickor, som under innevarande höst börjat sin verksamhet i universitetsstaden. Det motsvarar till sin omfattning statens allmänna läroverk och förbereder sålunda äfven till studentexamen, men har därjämte en småskola på tre klasser. Meningen med denna nya skola är, att den skall på en punkt samla och bringa till utförande samtidens märkligare reformtankar på undervisningens område.

* * *

Danmark. Dansk Kvindesamfunds verksamhet. En rörelse har sedan någon tid pågått om en närmare sammanslutning af de olika »kvindesagsföreningar» i Danmark, i kraft hvaraf benämningen *dansk kvindesamfund* skulle få mera giltighet. På ett möte i Odense den 8 juni, där frågan behandlades, beslöts att landsortens kretsafdelningar skulle sluta sig tillsammans med det köpenhamnska »kvinnosamfundet» och bilda en gemensam styrelse, hvilken skall träda i verksamhet den

I januari 1893 samt förbereda det första gemensamma kvinnomötet, som är bestämdt att hållas i Aarhus i juli 1893.

Föredrag i till kvinnofrågan hörande ämnen ha under sommarens lopp på Dansk kvindesamfunds föranstaltande hållits på olika ställen i Danmark. Så har fru B. Berg-Nielsen talat på ej mindre än 25 olika orter.

Angående den lifskraftiga föreningens praktiska syften, hvilka som bekant omfatta de mest skilda områden af kvinlig verksamhet, vilja vi här nämna, det Dansk kvindesamfund med september månads ingång öppnat en »renskrifningsbyrå för kvinnor», omfattande så väl stenografi som skrifning med skrifmaskin.

* * *

Tyskland. Universiteten och kvinnofrågan. Baden och Württemberg äro de af Tysklands stater, som först gifvit sitt erkännande åt kvinnans berättigade fordran på att i likhet med männen äga tillträde till den högre akademiska bildningen, i ty att universiteten i dessa båda länder öppnat de filosofiska och medicinska fakulteterna för kvinnliga studerande.

Universitetet i Göttingen har nu följt exemplet så till vida, att det gifvit kvinnor tillstånd att bevista föreläsningarna, dock endast i ägenskap af åhörarinnor.

* * *

England. Mrs Henry Fawcett, som bekant en af Englands mest framstående förkämpar för kvinnosaken, blef på ett den 21 sistlidne juni i Guildhall i Cambridge hållet stort politiskt möte, föremål för en ovanlig hyllning. Till Mrs Fawcett öfverlämnades nämligen vid detta tillfälle af stadens och universitetet Cambridges konservative och liberalt-unionistiska parti, till hvilket en stor del af akademiens framstående män räkna sig, en högtidlig adress med anledning af »de stora tjänster Mrs Fawcett genom ordets makt och sitt personliga inflytande gjort unionisternas sak».

De kvinnliga läkarnes anhållan om att blifva upptagna till medlemmar af »The British Medical Association», hvilket berättigar dessa till fullständig likställighet med sina manliga yrkesbröder, har på föreningens sista årsmöte nästan enhälligt blifvit beviljad. För närvarande utöfva 140 kvinnor läkareyrket i de förenade konungarikena; af de uteslutande för kvinnor afsedda medicinska skolorna i London, Edinburg, Glasgow och Dublin räknar ensamt den i London f. n. 130 studenter.

* * *

Frankrike. En kvinlig juris doktor, m:lle Jeanne Chauvin, har nyligen disputerat för sin juridiska grad inför juridiska fakulteten i Paris öfver ämnet: »De förvärfsgrenar, som stå öppna för kvinnor

samt den historiska utvecklingen af kvinnans ställning i samhället ur nationalekonomisk synpunkt».

* * *

Rumänien. *Kvinnobildningen* i Rumänien tyckes, att döma efter uppgifter från Bukarest, innehafva en hög ståndpunkt. Vid de senaste examenspröfningarna för tillträde till universitetet i den rumäniska hufvudstaden hade 27 kvinnliga studenter anmält sig mot 255 manliga. Ännu gynnsammare ställer sig procenten mellan de kvinnliga och manliga studenterna i staden Jassy, i det att af 82 inträdessökande till universitetet, 26 voro kvinnor. De flesta af dessa ägna sig åt studerande af den högre skolundervisningen för flickor, en del dock åt medicinska och filosofiska studier. Examina aflagda vid Rumäniens kvinnliga gymnasier berättiga till inträde vid universiteten.

* * *

Australien. *Kvinnors rösträtt.* Nya Zeelands öfverhus (the Legislative Council) har antagit lagförslaget om rösträttens utsträckande till kvinnor, med det tillägget, att kvinnorna skola äga rätt att rösta med fullmakter. Lagförslaget har förut antagits af underhuset (the House of Representatives).

Å
Fredrika-Bremer-Förbundets byrå,
54 Drottninggatan, 1 tr.,
Stockholm,

finnas anmälda kvinnliga arbetssökande såsom: lektions-gifvare i språk, svenska ämnen, musik, sång, ritning och målning, handarbeten m. m., svenska och utländska lärarinnor för hem och skolor, kontors- och skrifbiträden, husföreståndarinnor, sällskap och biträden i hem, föreläserskor, gymnaster, sjuksköterskor m. fl.

Fältskärskurs för kvinnor.

Fruentimmer, som hafva håg och fallenhet för att utbildas till fältskärer, ega tillfälle att genomgå *förberedande kurser* i såväl anatomi som kirurgi hos fröken *A. Sterky* i Upsala. Kursen upptager en tid af 3 månader. Närmare upplysningar kunna erhållas på *Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 54 Drottninggatan, 1 tr.*

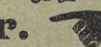
Å *Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 54 Drottninggatan, 1 tr.,* mottagas anmälningar till inträde i *Förbundets*

Sjuk-kassa.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af Förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Nu inkommit stort urval af

 Broderade Remsor
 För Utstyrslar.

OBS.! Extra prima qualitéer af Madapolam och Madeirabroderier.

I. F. Holtz' Mode- och Sybehörsaffär,
Brunkebergstorg 7 och Stora Nygatan 37.

Order från landsorten expedieras omg. Profver sändas på begäran.

Hygieniska Skodon tillverkas för Herrar, Damer och Barn.

OBS.! Prisbelönta af Dräkt-Reformföreningen.

Skodon tillverkas äfven efter modern fason.

 Allt arbete utföres noggrannt och af bästa materiel.

Reparationer verkställas väl och på bestämd utlofvad tid.

P. GUST. PETTERSSON,
52 Drottninggatan 52.

Den svenska kvinnans deltagande i världsutställningen i Chicago.

Damkomiténs byrå i Arfprinsens palats, Gustaf Adolfs
torg, till venster in på gården, 4 halftrappor, hålles öppen
mellan kl. 11—2 hvarje helgfri dag.

Fredrika-Bremer-Förbundets byrå

är flyttad till

**54 Drottninggatan,
1 tr.**

Använd endast

Floras Opoponaxtvål,
Floras Genuina Glycerintvål,
Floras Eau de Cologne och Parfymer.